

Digital impulses, Thermidor, Daily life in Iran

Seyyed Mehdi Hosseini

PhD, Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: m-hosseini498@ut.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received:
3 September 2019
Revised version
received:
22 November 2019
Accepted:
27 November 2019
Available online:
22 June 2025

Keywords:
Digital phenomenon,
Thermidor,
Liberal-secular,
Cumulative -sacred.

ABSTRACT

Objective:

The transformations resulting from the digital phenomenon in the everyday lives of the emerging generation, as well as the nature and internal logic of the tendency towards the digital realm, and its relationship with the future of governance in Iran, have not been significantly considered by researchers. Therefore, this paper used a qualitative descriptive method according to Heideggerian phenomenology approach to explain the de-generalization modality of the digital phenomenon in altering the “interests of awareness/knowledge production” in the everyday life of the new generation. The explanatory and theoretical framework of the paper is based on David Apter’s typology of “liberal secularism”, “cumulative-sacred”, and “prismatic society” of Fred Riggs. In an era of technical reproducibility and in the course of the “real competition of minds” and “digital literacy”, the boundaries between good and evil, error and reward, truth and falsehood depend the hand click and brain click. The Frankenstein giant, which uses microprocessors, has transformed the world of electronics, as well as, the real world. Moreover, the ground has been provided for emerging new contradictions with technology positioned at the center of the spirit, awareness and global action, some unmet desires, and the potential for failure in the quadruple structures of “accumulation, hegemony, legitimacy, identity” of the power paradigm settled in society. According to the ongoing changes in the current state of culture, economy, and society, will the fundamental transformation described in a theoretical reflection by Trotsky, Brinton, and Thermidor occur in Iranian politics?

* **Cite this article:** Hosseini, Seyyed Mehdi (2025). “Digital impulses, Thermidor, Daily life in Iran”, *Fasl’-nāmeḥ-ye siyāsāt (Politics Quarterly)* 55, (2): 375-399, DOI: <https://doi.org/10.22059/JPQ.2025.390679.1008302>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press.

<https://doi.org/10.22059/JPQ.2025.390679.1008302>

Introduction

In recent decades, the rapid expansion of digital technologies has deeply transformed not only the structural dimensions of economics, politics, and culture but also the foundations of everyday life—especially among the emerging generation. The digital generation has introduced new modes of awareness, knowledge production, and identity formation, challenging traditional systems of governance and social order. However, the specific relationship between these transformations and the future of governance in Iran has received limited scholarly attention.

In an age characterized by "real competition of minds" and the rise of "digital literacy", the boundary between truth and falsehood, good and evil, or reward and punishment is increasingly determined by a mere click—either physical or cognitive. This blurring of lines constructs a lived reality that is simultaneously digital and physical, requiring a new theoretical lens to comprehend how power, legitimacy, and identity are being reshaped.

Methodology

This research adopts a **qualitative-descriptive methodology** grounded in **Heideggerian phenomenology** to investigate how the digital phenomenon deconstructs traditional modalities of "interest in awareness and knowledge production" in the daily lives of Iran's new generation. Phenomenology, particularly in the Heideggerian sense, offers a way to engage with the existential and ontological dimensions of the digital experience—how individuals perceive, embody, and respond to this new digital environment.

The theoretical framework is built upon **David Apter's typology** of political systems—namely, *liberal-secularism*, *cumulative-sacred* authority—and is complemented by **Fred Riggs' concept of the "prismatic society"**, which is especially apt for analyzing transitional or hybrid societies like Iran. In addition, the concept of "**Thermidor**", as explored by Trotsky and Brinton in the context of revolutionary cycles, is employed to frame the potential political outcomes of Iran's current digital-cultural transformation.

Results and Discussion

The study reveals that the digital phenomenon in Iran is not merely an instrumental development but a **paradigm of consciousness** that has the power to redefine knowledge, legitimacy, and social identity. In the digital lifeworld, traditional binaries—such as real vs. simulated, private vs. public, or knowledge vs. belief—are constantly being restructured. The increasing influence of "mental clicks" and "manual clicks" reflects a new form of interaction that determines preferences, consumption patterns, political participation, and even religious engagement.

Emerging concepts such as "**personalized truth**," "**fluid digital identity**," and "**quasi-public participation**" point to deep structural contradictions within the existing sociopolitical order. Technology has come to occupy the core of awareness, action, and even emotional life. As a result, the digital sphere has introduced new tensions within the four core dimensions of societal power: **accumulation, hegemony, legitimacy, and identity**.

Moreover, the Iranian youth simultaneously engage with aspects of **liberal-secular logic** and deeply rooted **sacred traditions**, leading to a hybrid identity that

matches Riggs' characterization of a **"prismatic society."** This duality intensifies the challenge for existing systems of authority, as legitimacy becomes harder to maintain in a context where **algorithms shape awareness** and **global platforms mediate culture**.

At the same time, history shows that many large-scale political transformations go through a phase referred to as **"Thermidor"**—a stage in which the initial ideals of a movement are either diluted or re-appropriated by power structures. The central question then becomes: Is Iran undergoing a similar phase of **digital Thermidor**, where technological adaptation is used to **preserve rather than challenge** existing systems of control? Or are we witnessing the early signs of a **broader socio-political rupture**—one in which the new generation's digital sensibility could reshape Iran's power structures fundamentally?

Conclusion

The Heideggerian phenomenological analysis presented in this study reveals that digitality in Iran operates as a **new mode of being**, reshaping how people think, live, and relate to authority. The digital experience is not merely about communication or access to information—it transforms the very **logic of subjectivity and governance**. This transformation generates ambivalence: on one hand, it can serve as a **tool for the re-legitimization** of existing regimes (a technological Thermidor); on the other hand, it opens the door to **new demands, new failures, and new discourses of power**. The distinction between the real and the virtual is no longer adequate to understand the social world of Iranian youth. As such, future research and policymaking must move beyond surface-level assessments of technology and engage with its **ontological, political, and existential implications**.

The digital world is not an external factor imposed upon Iranian society—it is now **internal** to its consciousness, politics, and future. Whether this leads to passive adaptation, structural resistance, or revolutionary change depends on how various actors—from youth to state institutions—navigate this rapidly evolving terrain.

تکانه‌های دیجیتال، ترمیدور و زندگی روزمره در ایران

سیدمهدی حسینی

دانش‌آموخته دکتری اندیشه سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

رایانامه: m-hosseini498@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۳۹۸/۰۶/۱۲

تاریخ بازنگری:

۱۳۹۸/۰۹/۰۱

تاریخ پذیرش:

۱۳۹۸/۰۹/۰۶

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۰۴/۰۱

کلیدواژه‌ها:

امر دیجیتال،

ترمیدور،

لیبرال - دنیوی،

جمعی - مقدس.

تحولات و تغییرات حاصل از امر دیجیتال در زندگی روزمره نسل نوظهور و ماهیت و منطق درونی گرایش به امر دیجیتال و نسبت آن با آینده حکومت‌داری در ایران چندان در دستور کار دانش‌پژوهان قرار نگرفته است. هدف پرتوافکنی بر مدالیتی کلیت‌زدایی امر دیجیتال در دگرگون‌سازی «علاقه آگاهی/ دانش‌ساز» در ماهیت زندگی روزمره نسل نو، و با روش کیفی توصیفی و مبتنی بر پدیدارشناسی هایدگر است. چارچوب تبیینی و نظری بحث بر گونه‌شناسی دیوید ایتر «نظام لیبرال - دنیوی، نظام جمعی - مقدس» و «جامعه منشوری» فرد ریگز قرار دارد. در عصر بازتولیدپذیری تکنیکی در جریان «رقابت واقعی مغزها»، و «سواد دیجیتال» مرز دوگانه‌های خیر و شر، خطا و صواب، راستی و دروغ ... به کلیک دست و کلیک مغز بستگی یافته است. غول فرنکشتاین با ابزار میکروپروسسور جهان الکترونیک و خود جهان را زیر و رو کرده است. با قرار گرفتن فناوری در مرکز روح، آگاهی و عمل جهانی، و برخی خواست‌های ارضاننده و احتمال گسست در ساختارهای چهارگانه «انباشت، هژمونی، مشروعیت، هویت» پارادایم قدرت مستقر در جامعه، راه برای بروز تناقضات جدید هموار شده است. آیا به دنبال تغییرات جاری در اکتونیت فرهنگ، اقتصاد و اجتماع، آن تحول بنیادین که در تأملی تئوریک، تروتسکی و برینتون، ترمیدور توصیف می‌کردند در سیاست ایران روی خواهد داد؟

* **استناد:** حسینی، سیدمهدی؛ تکانه‌های دیجیتال، ترمیدور و زندگی روزمره در ایران، (۱۴۰۴)، *فصلنامه سیاست*، ۵۵ (۲)، ۳۷۵-۳۹۹.

<http://doi.org/10.22059/JPQ.2025.390679.1008302>

© نویسندگان.

ناشر: انتشارات دانشگاه تهران.

۱. مقدمه

امروزه ابراز عقیده ژان-ژاک روسو در مقاله « گفتار درباره علوم و هنرها » در ۱۷۵۰ مبنی بر اینکه آموزش مدرن به اخلاقیات آسیب می‌رساند (Cohon, 2011: 41) به آسانی امکان راستی‌آزمایی یافته است. ملت ایران در جست‌وجوی ساختاری تئوکراتیک مبتنی بر تلاش‌های مستمر برای نهادینه کردن یک نوع جدید از اجتماع سیاسی مذهبی؛ دوران صاحبان تاج و تخت سلطنتی را برچید و بیست‌ودومین روز از بهمن‌ماه ۱۳۵۷، بیانگر پایان دو دوره تاریخی و اجتماعی شد. اما آیا جامعه ایران اسلامی در آستانه ورود به دهه توفانی ۲۰۳۰ ترمیدور^۱ قرار داده شده است؟

پرواضح است که دوام هر ساختار اجتماعی صرفاً به بازتولید از سوی مردم بستگی دارد، به قول بسکار، مردم برای بازتولید اقتصاد سرمایه‌داری کار نمی‌کنند، یا برای بازتولید خانواده هسته‌ای ازدواج نمی‌کنند، اما این، پیامد ناخواسته و نتیجه اجتناب‌ناپذیر و نیز شرط ضروری فعالیت آنهاست (Sayer, 2014: 110). رشد فزاینده نابرابری‌های اجتماعی و کاهش یکپارچگی اجتماعی ... و ظهور بازیگران متعدد در دو حوزه هویت و ذهنیت، به‌ویژه از رهگذر ماهواره-موبایل و سایر ابزار نور و رنگ‌پراکنی، موجب شده است تا برخی خانواده‌ها، ویژگی‌های فرهنگی خاص خود را قربانی کنند.

اینک حتی زبان، معصوم‌ترین پیشه، به خطرناک‌ترین دارایی انسان تبدیل شده است. زبان خطرناک‌ترین خطر هاست، زیرا آفریننده یک خطر بالقوه است؛ خطر تهدید هستی انسان به‌وسیله هر آنچه موجود است (Khaleghi, 2006: 202) و نوعی آگاهی جعلی نسبت به حقایق نوین ایجاد می‌کند. این آگاهی از رهگذر فریب و سرخوردگی به تعبیری پیش از راهیابی به اذهان، افق را دگرگون کرده و با عمل به پیراستن و آراستن راز ویکتوریا (Sattari, 2015: 685) زمینه چرخش ترمیدوری را فراهم می‌کنند. کانون بحث، فهم این نکته است که چه تغییرات اجتماعی به‌سبب ظهور فناوری‌های جدید برانگیخته می‌شوند و جامعه و نظام سیاسی باید در حل کدام مسائل بکوشند. باید پیامدهای پیش‌بینی‌نشده کنش اجتماعی را پدیدار کرد، چراکه ما با فناوری جهانی سروکار داریم، با مفهوم کلیدی فرهنگ علمی و تکنولوژیک جدید یعنی مفهوم علیت-نسبت داشتن - تأویل مفهوم علیت به علل اربعه، یک سلسله امکان‌های جدید را به‌وجود می‌آورد.

با این امکانات نوآورانه، احتمال آغاز ترمیدور قوت می‌گیرد. مدالیتی معصومیت از دسترفته، ظهور نوعی افاده‌فروشی به‌مثابه پدیده‌ای اجتماعی و کارکرد به اصطلاح شأن و منزلت‌آور مصرف

1. Thermidor

برخی کالاها مانند سبزیجات با طلای خوراکی و ویراژ پورشه و ... نتهایی از سمفونی آغاز دگرگونی در زندگی روزمره‌اند. اما قضاوت دربارهٔ پیامد این روند تغییر، کار ساده‌ای نیست و به هیچ وجه به سادگی نمی‌توان مشخص کرد آیا این مسئله ریشه‌ای شخصی دارد یا اجتماعی، زیرا فرد و اجتماع جدایی‌ناپذیرند.

بر اساس نظریهٔ برینتون، انقلاب از مرحلهٔ ترمیدور گذر می‌کند و از آنجا جامعه را به سوی خردورزی و خردباوری به پیش می‌برد و آثار مثبتی بر هویت فرهنگی به جای می‌گذارد. درست است که تاریخ‌نگاران فرانسوی بازگشت کند به زمانه‌هایی بیشتر آرام را به عنوان واکنش ترمیدوری شناخته‌اند و تروتسکیست‌ها نیز این واژه را به کار برده‌اند، اما ترمیدور چیز یگانه‌ای نیست که به انقلاب فرانسه محدود باشد (Brinton, 2018: 240).

مفروض تغییر ترمیدوری در اکتونیت جامعه بر پیامدهای پیش‌بینی‌نشدهٔ برخی کنش‌ها تکیه دارد. گویی مفیستو فلس^۱ توانسته برای برخی تصمیم‌سازان یک ملت با ساخت اجتماعی و میراث فرهنگی و روشنگرانهٔ ریشه‌دارتر و کهن؛ با ایجاد امکانات رانت‌خواری؛ زمینهٔ پیدایش نیروهای اجتماعی ثروتمند جدیدی-تازه به دوران رسیده، نوکیسه-را فراهم کند و از رهگذر همکاری رانت‌خوارانه با بورژوازی تجاری (Azghandi, 2012: 44) ساختارهای چهارگانهٔ انباشت، هژمونی، هویت و مشروعیت، یعنی علیت‌های ساختی یا هستهٔ مرکزی و سخت پارادایم^۲ قدرت را که به نحو تاریخی توسط سرآمد و شارحان اصلی و بر اساس نظام معرفتی و تجارب ادراکی آنها تعریف شده و به تدریج به چارچوبی برای اندیشه و کنش سرآمدان، شارحان، کارورزان و نیروهای پارادایمی تبدیل می‌شوند (Sattari, 2019: 241): به سوی گسست سوق دهد. کسی که به چنین معاملهٔ فاستی دست زده، در مقامی است که از دید همگان مقصر است (Durkheim, 2017: 412).

۲. روش پژوهش

روش پژوهش کیفی توصیفی و مبتنی بر پدیدارشناسی هایدگر است. امر ضروری پدیدارشناسی دوباره به ماهیت‌ها وجود می‌دهد، حقایق زندگی را احیا می‌کند. چارچوب تبیینی و نظری بحث،

1. Mephistopheles

2. Paradigm

*از همان "وقته"ی توطئهٔ نمایندگان کنوانسیون در ۲۷ ژوئیهٔ ۱۷۹۴ و سرنگونی روبسپیرتا امروز؛ ترمیدور به معنای آغاز راست‌گرایی، سرخوردگی از وعده وعیدهای انقلابی، غیرسیاسی شدن زندگی روزمره، بازگشت بخشی از طبقات حاکمهٔ قدیم به قدرت، فروکش کردن شرایط انقلابی و بازگشت به شرایط عادی به کار رفته است (ن. ک: بشیریه، ۱۳۸۶: ۲۱۱).

بر گونه‌شناسی دیوید اپتر نظام لیبرال -دنیوی، و نظام جمعی - مقدس و جامعه منشوری فرد ریگز، قرار دارد. هرچند کوشیدیم در مسیر بریتون! بر پدیده‌هایی که آنها را نه می‌ستاییم و نه می‌نکوهیم، نه نفرین و نه آفرین می‌گوییم پرتویی بیفکنیم و توصیف ما بدون ارزشگذاری باشد، اما بی‌طرفی مطلق منطقه قطبی است که برای زندگی بشر جای مناسبی نیست و می‌توان در کنار زدن جنگل‌های بخارآلود، به‌خوبی کوشید و کمی به قطب نزدیک شد. بررسی انقلاب بدون داشتن احساس نسبت به آن امکان‌ناپذیر است، اما امکان‌پذیر است که احساس خود را نسبتاً از بررسی خود بیرون نگه‌داشت. چنانچه فرایند شتاب نفس‌گیر انقلاب و پیامدهای تکان‌دهنده رویدادهای مهم آن، به‌درستی تفسیر شود، ارزش هر سانتی‌متری که از این راه به‌دست می‌آید، به‌مراتب بیش از ارزش چندین متر دستاورد در مرزهای کم‌بارورتر ذهن است.

۳. یافته‌های پژوهش

تحولات در راه و آینده حکومت‌داری در ایران چندان در دستور کار دانش‌پژوهان قرار ندارد و به‌نظر می‌رسد در عصر دیجیتال برخی مدیران میانی و تصمیم‌سازان گویی به‌دلیل برخورداری از شایستگی کمتر اما وظیفه انتخاباتی بیشتر، موجب عقب‌ماندگی در علوم سیاسی بالأخص در حوزه مربوط به فهم، تفسیر، تبیین، درک و تجزیه و تحلیل شده‌اند. جناح‌ها برنامه عملی مدون ندارند و با آزمون و خطا مواضع آنها تغییر می‌کنند (Mortaji, 1998: 1).

تأکید بر تکانه‌های دیجیتال، ترمیدور و زندگی روزمره حداقل به دو دلیل حائز اهمیت است: اولاً: اراده کلی^۱ و سامان سیاسی اکنونیت جامعه ایران بین اندیشه اجتماعی شیعی در ملت [دولت] سده بیستم و میدان بزرگ معنویت با سیاست، پلی جدید برقرار کرد؛

ثانیاً: وظیفه اصلی دانشگاهیان ساده کردن هر پدیده پیچیده‌ای است، به‌طوری‌که بنابر سنت سقراطی، وظیفه دانش‌پژوه در تولید حقیقت، فن مامایی و کمک به زایش نفوس یعنی به خود آمدن (Foroughi, 1988: 21) صورت‌بندی شده است.

مردم [امروزه] به‌روشنی چیزی را می‌دانند که سقراط گمان می‌کرد نمی‌داند؛ و آن مارِ نامدارِ کهن روزگاری آموزاندنش را وعده کرده بود. اما از مباحث نظری نباید آن تفصیلی را چشم داشت که از بررسی در یافته‌های حسی. طرفه اینکه هرچند در علوم اجتماعی دسترسی به بی‌طرفی علمی بسیار دشوار و به معنای مطلق یا خالص آن امکان‌ناپذیر است، اما می‌توان امیدوار بود که بی‌طرفی همان بیان خوشایند بی‌تفاوتی نباشد، و در آن صورت است که می‌توان در شناخت انقلاب گام‌های مؤثری برداشت. هرچند شیوع پدیده‌های فرهنگی یادآور کیفرخواست مایوسانه

1. general will

علیه صنعت فرهنگی در ۱۹۴۷ (Trosby, 2003: 30) است، ولی به تعبیر گالبرایت امروزه روز حضور قدرتی که در آن روزگاران حرمت آن معقول می‌نمود (Galbraith, 1992: 84) هنوز نیز احساس می‌شود.

۴. تکانه‌های الکترونیک (مؤلفه‌های دگردیسی و پیش‌شرط تکامل فرهنگ و جامعه / جهان اجتماعی)

در عصر رشد به توان مجهول قدرت رایانه‌ها (Schreiber, 1983: 341) توسعه ارتباطات کاربردهای الکترونیکی را افزایش داده و کد الکترونیک یعنی ۰ و ۱ یکپارچگی جهانی ارتباطات را فراهم کرده است. روند تحول تکنولوژیک از طریق زبان مشترک دیجیتال با شتاب فراوان گسترش یافته است. دیجیتالی شدن به مثابه یکی از پایه‌های اصلی تحولات، شرایطی را فراهم کرد تا دستگاه‌های رایانه‌ای امکان برقراری ارتباط با یکدیگر را داشته باشند. در جهان دیجیتال شده، دانش، تصویر، بزهکاری، کالا، مُد، مردم و اعتقادات... همه به راحتی از مرزها عبور می‌کنند (Tomlinson, 2014: 14). با جوانه زدن اختراعات میکرو-الکترونیک، در دره سیلیکون^۱ در ساحل اقیانوس آرام و فراهم آمدن امکان تعامل از راه دور در سطحی بی‌سابقه و تغییر سطح ارتباطات، مفهوم انسان همه جا حاضر (Ameli, 2017: 164) معنا یافت. تعریف نوین از انسان به طور شگفت‌انگیزی روابط نظام‌مند موجود میان چهار مؤلفه اساسی پیش‌شرط تکامل فرهنگ و جامعه یعنی مذهب، ارتباط از طریق زبان، سازمان اجتماعی، و فناوری (Waters, 2002) را تغییر داد.

از رهگذر انقلاب فناورانه در تولید و ارتباطات و خیزش اسلام سیاسی و ظهور شکل نوین زندگی روزمره، شاهد جابه‌جا شدن معیارهای زندگی، پدیداری برخی تضادها و ناسازگاری‌ها و گسترش تساهلگرایی فرهنگی هستیم. انسان واله و شیفته عظمت ادعایی خود، گمان می‌برد که خودش همه دنیا است (Ahmadi, 2013: 96).

دگردیسی در حوزه ژئوکالچر^۲ به مثابه نقطه عزیمت ایجاد تغییر در حوزه اقتصاد، اجتماع و سیاست قرار گرفت. البته همه چیز در حال دگرگونی پیوسته نیست، ممکن است شتاب دگرگونی افزایش یافته باشد، اما برخی جنبه‌های زندگی اجتماعی و ویژگی‌های مهم چشم‌انداز سیاسی نشان داده‌اند که در برابر دگرگونی انعطاف‌پذیرند.

1. Silicon Valley

2. Joe culture

۱.۴. گونه‌شناسی آرمانی دیوید اپتر / جامعه‌منشوری فرد ریگز

در بررسی ادبیات جاری در خصوص صیورورت تطور متغیرهای ساختاری و هنجاری با دانش‌پژوهانی چون دیوید اپتر و فرد ریگز روبه‌رو می‌شویم. گونه‌شناسی اپتر در مورد نظام‌های انتقالی بر مبنای متغیرهای هنجاری و ساختاری و بر اساس دو ضابطه مطرح می‌شود: درجهٔ اقتدار و نوع ارزش‌ها از حیث نظری تأکید او بر دو نوع گونه‌شناسی نظام‌های واقعی: نظام لیبرال-دنیوی و نظام جمعی-مقدس؛ مدل لیبرال-دنیوی به نظام مصالحه، و مدل جمعی-مقدس در هیأت عینی‌ترین صورت خود در جهان یعنی نظام تجهیزیزی تحلیل می‌شود. نظام لیبرال-دنیوی با تکیه بر ارزش‌های ابزاری و ساختار هرمی، ضمن پذیرش وضع موجود، پذیرای یک سلسله دگرگونی‌های تدریجی است.

برای نشان دادن مصداقی از گونه‌شناسی نظام‌های واقعی اپتر، نظریهٔ استیلای گرامشی و تحلیل الیستی که میلز، صلاحیت نظری-تحلیلی مناسبی را در اختیار قرار می‌دهند. در اندیشهٔ گرامشین، هژمونی^۱ مبین شکل ظریفی از سلطهٔ فرهنگی است، تعریف تازه‌ای از قدرت که بر حسب سلطه و استیلای فکری* و تحول سریع تکنولوژیک، شبکه‌ها به واحد عملیاتی واقعی تبدیل کرد.

بنابر یک تحلیل الیستی، نمونهٔ بارز از یک نوع از این سلطه و استیلا، ساختار سیاسی در آمریکاست که در آن، قدرت در میان نخبگان سه نهاد متمرکز شده است: ارتش، شرکت‌ها و نهادهای سیاسی (Nash, 2009: 32). دغدغهٔ تبدیل همهٔ کرهٔ زمین به دیزنی لند^۲ سرسری برخورد کردن با مسائل و سلطهٔ فرهنگ آمریکایی بر فرهنگ جهان و یگانگی حقیقت و قدرت ماهیت این ساخت تازهٔ اجتماعی را پدیدار می‌کنند. مهم‌ترین پیامد این تحول رشد و گسترش دستگاهی از ابزارهاست که بر محور دستیابی به اهداف معین ساخته شده است. از آنجا که فناوری می‌تواند به آزادی یا سرکوب خدمت کند (Schmidt, 2014: 112)، به واقعیتی گریزناپذیر تبدیل می‌شود که دیجیتالیسم را در مرکز روح، آگاهی و عمل جهانی قرار می‌دهد.

این غول فرنکشتاین^۳ به تدریج در فرایند صنعتی شدن نسبت طبیعی چرخهٔ کار و استراحت را که پیش از این مبتنی بر نظم و آهنگی طبیعی بود از بین برد و کار و زمان از هرگونه درک و معنایی که خلاف نظم سرمایه‌داری بود، تهی شدند، تا امروزه جادوی بازار دارد جانشین جادوی

1. Hegemony

*اپتر به دو نوع استیلا و اقتدار اشاره دارد. اقتدار هرمی و سلسله‌مراتبی، اولی از نوع تمرکزگرایی متصلب قدرت و دومی از برخی حقوق و مسئولیت‌های تعریف‌شده تشکیل شده که هریک از سطوح آن از درجه‌ای از استقلال برخوردار است (ن. ک. قوام، ۱۳۸۸: ۹۰).

2. Disneyland

3. Frankenstein

برنامه‌ریزی می‌شود و برای نخستین بار، بازار یکپارچه و جهانی سرمایه در زمان واقعی کار کند، اینک جادوگران کامپیوتری در این قمارخانه الکترونیکی ارتباطات همزمان^۱ به‌مثابه اصلی‌ترین عامل به‌هموابستگی روزافزون را تقریباً با تمام مسائل دیگر در هم تنیده‌اند (Giddens, 2009: 62). به‌نظر می‌رسد همین جادو و قمار با گسترش برخی پیشه‌های مجازی نامرتبط با پایه‌های همگرایی دیرپای سستی و گسترش سلطه، خشونت، پرخاشگری و بی‌عدالتی و هر پیشه‌ای که غرض از آن اندوختن سود باشد و اندیشه آدمی را زیاد از حد به کارهای پست مشغول کند، هرچند از مباحث نظری نباید آن تفصیلی را چشم داشت که از بررسی دریافته‌های حسی (Aristotle, 1985: 298)، ولی چنانکه مشهود است قمارخانه الکترونیکی وقت نسل نوظهور را بسان مثلث برمودا به درون خود می‌کشد.

بر مبنای نظام لیبرال دنیوی، مثلث قدرت، به‌مثابه واقعیتی ساختاری و کلید فهم و درک عملکرد ذی‌نفوذ آمریکا (Rourich, 2014: 194) و سه گروه متداخل مشاغل رهبری (رهبران سیاسی که از نظر قدرت سیر نزولی دارند، رهبران نظامی که با ورود آمریکا به جنگ جهانی دوم وارد عرصه قدرت شدند، و مدیران شرکت‌ها که در دهه ۱۹۳۰ به مدیریت سیاسی راه یافتند) امروزه در چارچوب کورپوراتیزم^۲ لیبرالی و دادن امتیاز و تأمین منافع سازمان‌یافته امکان دسترسی نهادی به تصمیم‌گیری سیاسی را فراهم می‌کند. چه خوب و چه بد، مرزهای قدیمی میان نمایش و سیاست، فراغت و کار و اخبار و سرگرمی ... همگی در حال فروپاشی است و ما در معرض گردبادی از تصاویر قرار گرفته‌ایم که اغلب پاره‌پاره و رنگارنگ و پرتغییرند (Toffler, 2011: 515). در چنین نظامی متفکران علم سیاست با صورت‌بندی مکتب فکری موسوم به شیکاگو و جمع کردن منافع فرد و اجتماع در یک سیستم، برای بسیاری از جوامع، مشکلات اجتماعی آفریدند. چارلز مریام، بنیانگذار مکتب، آیین ماکیاولی را با عقاید فروید در هم آمیخت و قدرت واقعی و تجربی را در پهنه سیاست به تصویر کشید (Salahi, 2011: 57) و عوامل تعیین‌کننده رفتار سیاسی را به‌عنوان بحث اصلی در علم سیاست، نشان داد. زین پس قدرت به‌مثابه یک علم تجربی و بدون محک اخلاق نگریسته شد. از این چشم‌انداز عنصر اصلی تشکیل‌دهنده حقیقت فایده است، اموری مثل مذهب و سنت تا آنجا که برای حفظ جامعه فایده دارند، حقیقت دارند (Bashiriyeh, 1999: 82).

۲.۴. نظام جمعی - مقدس

اِپتِر، نظام جمعی - مقدس را بر مبنای ارزش‌های غایی و ساختار سلسله‌مراتبی قرار می‌دهد. این

1. instantaneous communication

2. corporatism

نظام غایت‌گرا شرایط موجود را لزوماً مطلوب نمی‌داند و برای تغییر آن می‌کوشد و درصدد ایجاد نوعی همگنی و همگرایی در جامعه است.

چگونگی منش و سرشت به فراخور نوع هر حکومت، نیرویی است که آن را پایدار می‌دارد. برای مثال پیام همیشه زنده انقلاب اسلامی ایران (نخستین کشور پذیرنده و منعطف در مقابل غرب) که اولین بار، دولتی بر اساس دین اسلام، یعنی سستی معنوی ایجاد کرد، بازگشت به حریم احکام الهی اسلام ناب و خالصی بوده که بتوان دستورالعمل‌های آن را به اجرا درآورد (Ab dolhammid, 1986: 246). گردباد انقلاب کشور و تاج و تخت شاه را در کام خود گرفت (Zounis, 1991: 7) که این امر در مطالعه تاریخ انقلاب‌ها جایگاه مهمی دارد.

مهم‌ترین نزاع فکری - ساختاری اندیشه‌ورزی سیاسی اندیشمندان ایرانی تا دوران انقلاب اسلامی، سیاست دینی - نظم سلطانی، و سخن از توأمان بودن دین و حکومت و تقسیم اقتدار بین پادشاه و اهل شریعت بود (Pouladi, 2006: 168). صفویه آمد و تشیع از مسجد جامع توده برخاست و در مسجد شاه همسایه دیوار به دیوار قصر عالی قاپو شد (Shariati, 2010: 15). همگام شدن مردم با روحانیت مبارز تحت رهبری فرهمند آیت‌الله خمینی [ره] تنها آلترناتیو سیاسی کارآمد بود که اقشار شناور و توده‌های سرخورده ایرانی را برانگیخت و به جرگه هواداران نهضت اسلامی درآورد (Mir Sepasi, 2014: 344) که آن را پدیده‌ای بی‌همتا در تاریخ معاصر جهان (Abrahamian, 2013: 653) یا یکی از بزرگ‌ترین انقلاب‌های تاریخ بشر (Katouzian, 2013: 279) توصیف کرده‌اند.

نظام جمعی - مقدس با الگوی سلسله‌مراتبی اقتدار می‌تواند منابع جامعه را برای انجام دگرگونی‌های سریع اجتماعی و اقتصادی به‌نحو مؤثری تجهیز کند و در برابر فشارهایی که بر اثر نابسامانی‌های اجتماعی در فرایند صنعتی شدن ایجاد می‌شود، مقاومت ورزد. تأمل در مزایای نظام جمعی - مقدس با خوانش اپتری می‌تواند درک واقعی‌تری از چشم‌انداز انقلابی که بر خلاف انقلاب‌های معاصر، چون انقلاب‌های چین، ویتنام و کوبا مجذوب تالو مارکسیسم لنینیسم نشد و به قول کولبرن، اصیل‌ترین انقلاب معاصر فراهم کند (Ramazani, 2013: 374).

۳.۴. فرد ریگز و جامعه منشوری*

به لحاظ شناخت‌شناسی سیاسی^۱ و مشاهده دقیق زمینه‌های سیاسی سازنده تاریخت تغییر، باید بر دوش فرد ریگز ایستاد. در اینجا شایسته است یادآور شویم که همجنسی تئوری به معنی اقتباس نیست و امیداریم که این تأمل، برخی از وجوه مکنون در نظریه دینی - سیاسی امروز جامعه ایران را آشکار و فهم‌پذیر کند، زیرا ماهیت امر دیجیتال زمینه‌های روند جدایی و گسست،

1. epistemology political

و زنجیره هم‌ارزی و تفاوت^۱ را بیش از پیش پیچیده کرده است. در سال‌های بعد از اختراع کامپیوتر، رویکردهای نوین به بهره‌گیری از نظریه فیزیک در علوم انسانی نیز راه یافت. در همین زمینه و بنابر کنایه آشکار اینشتین، گرانش مسئول عاشق شدن افراد نیست! درک نظری و تا حد امکان منسجمی از رهیافت جامعه انتقالی، چارچوبی مناسب برای تبیین پدیده ترمیدور فراهم می‌کند. لحظه نادر در تاریخ زمانی است که همه قوانین بازی قدرت یکباره تغییر کند و خود ماهیت قدرت به شیوه‌ای انقلابی دگرگون شود، افزایش توان سطح زندگی به وسیله اختراعات و ابداعات علمی و تکنیکی، جامعه ایران را که یک پای در سنت دارد و یک پای در مدرنیته، و در واقع نه سنتی است و نه مدرن، دگرگون کرد. از چشم‌انداز گسترش دامنه کاربرد سیر نیک^۲ اهداف دگرگون‌ساز سایبر به یاری پیوندهای الکترونیکی ممکن می‌شوند. فرهنگ سایبری شناختی است نه جغرافیایی (Rashidian, 2014: 448). در قرن ارتباطات، انقلابی با انقلاب نوار کاست در ایران، در دهه ۱۹۷۰ (رخ داد (Tikchava, 2018: 191) دم در مساجد نوار خطا را می‌فروشد، گاهی در خیابان‌ها بچه‌هایی را می‌توان دید که ضبط صوت در دست صداهایی را که از قم و مشهد و اصفهان می‌آید چنان بلند می‌کنند که صدای ماشین‌ها را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد (Foucault, 2016: 60).

ریگز با به‌کارگیری مفهوم منشور از علم فیزیک، و بررسی جنبه‌هایی از مسائل مربوط به سیاست‌گذاری و اداره عمومی، مؤلفه‌های نوین موقعیت منشوری از کنار هم قرار گرفتن ساختارهای اجتماعی قدیمی و جدید نشأت می‌گیرد را نشان داد. ریگز بر آن است که باید ویژگی موقعیت موردنظر را به گونه‌ای دقیق و ویژه درک کرد و آن را شناخت. ساختارهای کارکردی، از جامعه‌ای به جامعه دیگر به شدت متفاوت است. این ساختارها درهم آمیخته و نامتمایزند. رد پای این اندیشه را می‌توان در مبحث انواع همبستگی دورکیم، و بحث‌های جامعه و اجتماع تونیس سراغ گرفت.

به نظر می‌رسد امروزه امر دیجیتال با نادیده گرفتن تعدی تمایز ساختاری جامعه و گونه‌شناسی اپتر، زمینه چرخش ترمیدوری را از خانواده جایی که به قول دیالکتیسمی کهنه‌کار، صرفاً بر احساسات طبیعی مهربانی، خیرخواهی و نوع دوستی، مهر و عشق مبتنی است (Alam, 2013: 479) و حفظ و تداوم نسل و پرورش هوش هیجانی را بر عهده دارد، آغاز کرده است.

1. equivalence and difference

*واژه منشوری مبتنی بر مفهوم‌سازی ریگز از توسعه سیاسی و به معنای گذار از درهم‌نگری کارکردی به ویژه نگری کارکردی است.

2. Cybernetics

۵. ترمیدور و فرایند تحول و تغییر اجتماعی

۵.۱. تحول اجتماعی

زندگی انسان داستانی است که به صحنه اجرا برده می‌شود؛ به نظر می‌رسد در رویکردی فرایندوار^۱ به زندگی اجتماعی، و تأمل در کشاکش آرا در خصوص تأثیر اثیری و معنادار امر عظیم فناوری و چهره ژانوسی آن بر زندگی روزمره انسان نو (Lahouri, 1989: 194) بتوان زمینه وقوع چرخش ترمیدوری در زندگی نسل جدید را پدیدار کرد. این موضوع شایسته توضیح بیشتر است. ابتدا باید بین تغییر اجتماعی و تحول تفاوت قائل شویم؛ این تمایز مهم است. تأکید بر این تمایزها، صرف موشکافی در اصطلاحات نیست، بلکه ناظر بر پیچیدگی‌های در تنگی است که اندیشه صرفاً از آن عبور می‌کند. در این گذرگاه، مراد از تحول اجتماعی مجموعه تغییراتی است که در طول دوره‌ای طولانی (طی یک و یا شاید چند نسل) در جامعه رخ می‌دهد. مجموعه فرایندهایی که در مدت زمان کوتاهی نمی‌توان آن را ملاحظه کرد و به مثابه منظره واحدی متشکل از توده‌ای از جزئیات که جز از ارتفاع زیاد قابل رؤیت نیست (Roushe, 1989: 27) در جهان در حال شدن^۲ عناصر زمان و ساختار ارگانیک، برای اولین بار قوانین تاریخ را به عنوان ساماندهنده گستره تجربه مطرح کرد؛ یعنی صورتی از دانایی که در آن، عنصر زمان و شدن یا ضرورت، تکامل و رشد را در پی دارد. یک‌بار برای همیشه باید درک شود که تاریخ از دیالکتیک خدایگان - بنده تبعیت نمی‌کند (Kassel, 2000: 463)، ولی پرواضح است که همه نمایشنامه‌های نمایشخانه تاریخ هنوز نوشته نشده (Bashiriyeh, 2011: 272) و یک افسانه پذیرفته خواندن آن، بهتانی بیش نیست! یا دست کم داوری بدی درباره دسته بزرگی از پژوهندگان هوشمند است.

۵.۲. تغییر اجتماعی / ژن برتر / انجمن دختران انقلاب

اساساً مفهوم تغییر اجتماعی ناظر بر پدیده‌های مشاهده‌شدنی و قابل بررسی در زمانی محدود است و هر فردی آغاز و فرجام آن را می‌تواند را دریابد. اصل تغییر، اصلی تغییرناپذیر در سیاست‌هاست. امروزه تکانه‌های دیجیتال سلسله جنبان تغییر اجتماعی‌اند. گفته می‌شود در طول تاریخ اسلام، هیچ چیز به اندازه رسانه‌های غربی مسلمانان را تهدید نکرده است (Feyrahi, 2014) و باید در تاریخ به دنبال حقیقت‌های کوچک و بی جلوه نیز رفت. این حقایق رویدادهایی هستند که در احساس‌ها، عشق، وجدان و غرایز ضبط می‌شوند و اغلب تاخت‌وتازها، مبارزه‌ها، دستبردها و تغییر چهره‌ها و نیرنگ‌ها صحنه‌های ظهور آنها هستند. اینان چیزی جز روابط

1. processual

2. Globecomization

انسان‌ها در درون زندگی روزمره و در جزئیات رفتاری آنها نیستند:

... هرچند در روزگار مدرن، زندگی از نظر تکنیکی بسیار آسان‌تر شده، اما از دیدگاه انسان‌شناسانه، انسان به موقعیتی ابتدایی‌تر و نازل‌تر از همیشه درافتاده است (Ahmadi, 2015: 131)، به‌ویژه اینکه امر دیجیتال، مرز خطا و صواب، راستی و دروغ، خیر و شر را به کلیک دست و کلیک مغز (Cantoni, 2011: 9) وابسته کرده است. مهم‌ترین پیامد این وابستگی تغییر اجتماعی در محدوده محیط جغرافیایی و اجتماعی معین است. تفاوت چنین تغییری با مفهوم تحول اجتماعی این است که آن را می‌توان در چارچوب محدوده جغرافیایی یا در کادر اجتماعی- فرهنگی خیلی محدودتری بررسی کرد. در بحث از تغییر در جامعه و فرهنگ (جهان اجتماعی) در امروز ایران، علاوه بر تمایز بین کنش تاریخی^۱ و فرایند اجتماعی^۲ از کارگزاران، عوامل و شرایط تغییر نیز سخن به میان می‌آید. شاخه‌ای از دانش جامعه‌شناسی عصر دیجیتال، گویی در مواردی حتی با توهین به نیروی مقدس، می‌کوشد از مرز ممنوعیت‌ها پا فراتر نهد و به‌واسطه عدد و منطق ادعا می‌کند که در ایران ترمیدور آغاز شده است (Bashiriyeh, 2015: 255).

هرچند در اینجا بر آن نیستیم که جامعه‌شناسی کاملی از انقلاب به‌عمل آوریم، اما اگر قدری از نزدیک‌تر بر دیجیتالیسم و بنیادهای سیاست و زندگی سیاسی، و جهان سیستم و زیست جهان در جامعه امروز ایران پرتویی بیفکنیم و بر تأثیر فرایند و عمل تکانه‌های الکترونیک برصیوروت متغیرهای هنجاری و ساختاری در فرهنگ و کنش اجتماعی، جنس و جنسیت، اخلاق و هنر و ... تأمل کنیم، در وهله اول ممکن است نشانه‌هایی از حرکت به سمت تغییر ترمیدوری را مشاهده کنیم؛ اما در واقع این‌طور نیست! پرسش‌های پیچیده که مدالیتی زمینه‌ای که هم‌اکنون پسران طبقه ممتاز نشانه‌هایی از وراثت پایگاه پدریشان [ژن برتر] را نشان می‌دهند، یا چگونگی اندیشه و انگیزه بنیان نهادن انجمن دختران انقلاب که به طرزی شگفت‌انگیز جسمانیت یافت، و چرخش ترمیدوری در پوشاک، سرگرمی‌ها ... و جزئیات کامل زندگی روزانه بخشی از نسل جدید پدیدار شده است، با معنا و مفهوم ترمیدور بسیار فاصله دارد. ولی این مخاطره می‌تواند موضوع نظریه سامان‌گریزی و پرداختن به حوزه‌های بی‌نظمی و نااطمینانی باشد؛ هدف صرفاً پدیداری تغییر است.

۶. نقاھت از تب انقلاب یا تغییر ذائقه واکنش ترمیدوری

۶.۱. ویروس پدیداری علائم بالینی

عقل‌ورزی دقیق بر آنچه می‌خواهیم مورد تعقل قرار دهیم، بدون فهم کامل موضوع تعقل و بدون ردگیری آن تا خاستگاهش، ناممکن است، طبق طرح مفهومی‌ای که برینتون درانداخته، به‌ناگزیر ترمیدور را نقاھت پس از فرو نشستن تب انقلاب می‌خوانیم. اساساً وضع زندگی روزمره ناظر بر جهانی است که همیشه همه چیزش معلوم و مسلم و تکلیفش همیشه از پیش روشن است (Ingilis, 2015: 34). در دنیای علم و فناوری و سیاست و ایدئولوژی، ملت‌های جهان همگی به یک نظام و قواره سیاسی، فرهنگی، تربیتی اداره نمی‌شوند و هریک روال و روش مربوط به خود را دارند. این رژیم‌ها چه تازه و چه کهنه، در اثر تحولات تاریخی شکل و قواره فعلی را گرفته‌اند و وجه مشترک بیشتر آنها مشروعیت قانونی از نظر مردم و ملتشان است (Kazemi, 1993: 380). دیری است تاریخ همچون یک هنر و یک پیشه می‌آموزد که نوشته‌ها و اندیشه‌های مغرضانه را با حقایق واقعیت‌های تاریخی اشتباه نگیریم. امیدواریم بتوانیم تأثیر تکانه‌های الکترونیک بر زندگی روزانه را بدون تلخی بیان داریم:

در دوره ترمیدور از امر سیاسی منع شده رفع توقیف می‌شود، راهپیمایی‌های توده‌ای به تدریج ناپدید می‌شوند، دولت سیاست بسیج‌زدایی را در پیش می‌گیرد، دخالت اقتصادی دولت به تدریج رها می‌شود و در مجموع انقلاب که در مرحله پوپولیستی از راست به چپ رفته است، دوباره از چپ به راست برمی‌گردد.

در مطبخ‌های سحرآمیز که امروزه آن را آزمایشگاه می‌نامند، آشی که ساحران در حال پختن آن هستند الزاماً و ضرورتاً به فروپاشی و نابودی باورها و عقاید سنتی منتهی می‌شود (Postman, 2014: 121). تناول این خوراک فکری غیراستاندارد که در طبایح‌های غیربهداشتی با چاشنی الکترونیک تهیه می‌شود که نه سلامت و ارزش مواد اولیه آن استاندارد است، و نه صلاحیت طبایح آن قابل تأیید، و نه ابواب جمعی آن قابل اعتماد، در افراد مختلف تغییرات حیرت‌آوری ایجاد می‌کند: به بیان برینتون «در نودولتان و اشراف‌زادگان بازگشت صریح به لذت‌های حسی، ادبیات سبک و مطایبه‌آمیز، قماربازی، و آشکارا لذت بردن از پوشاک و جلوه‌گری‌های دیگر ... و در طرز لباس پوشیدن زنان، تضاد با معتدل پوشی‌های دوره پیشین، و سبکسری‌هایی که مایه بیزارای اشخاص پاکدامن است. در همین زمینه اشاره به داستان ویروس خالی از لطف نیست: ... ما نگران فرزندانمان بودیم هیچ‌کس حضور خوک‌ها را در شهر جدی نگرفت؛ عده‌ای هورا کشیدند؛ توجیهشان این بود بچه‌ها سرگرم می‌شوند. خوکداران آرام‌آرام بچه‌ها را به دنبال خوک‌ها به خانه‌های خود کشاندند. ویروس خوک شایع شد؛ دخترها به محض ابتلا لباس‌هایشان را می‌کنند و در خیابان‌ها می‌دویند. پسرها در ملأعام بی‌سر سوزنی شرم و

حیا قضای حاجت می‌کردند» (Shojaei, 2015: 39). این صرفاً بخشی از واقعیت است. هیچ‌گاه در طول تاریخ چنین اتفاق نیفتاده بود که عده‌ای فراوان از انسان‌ها، زیر نفوذ عده‌ای چنین اندک درآیند.^۱ به‌نظر می‌رسد این عده در درهٔ سلیکن بر اسب‌های تراوایی سوار شده و در حال فراهم کردن سازوبرگ چرخش ترمیدوری در آینده قابل پیش‌بینی هستند. زندگانی زیر شلیک این توپخانهٔ عقلانی، با هول و هراس همراه است (Schpengler, 1991: 88).

۷. کلیک دست و کلیک مغز

امروزه در بزرگراه اطلاعاتی^۲ از طریق ارتباطات کامپیوتر- واسط^۳ خیر همه جا حاضر و شر همه جا حاضر معنی پیدا می‌کند، مرز دوگانه‌های خیر و شر، خطا و صواب، راستی و دروغ ... به کلیک دست و کلیک مغز بستگی دارد. گسترهٔ وسیع کار بررسی ذائقهٔ واکنش ترمیدوری، در آستانهٔ ورود به دههٔ توفانی ۲۰۳۰ با این خطر دائمی روبه‌روست که دسترسی خیره‌کننده به اطلاعات چشم‌ها را بر دقت اطلاعات ببندد (Giddens & Sutton, 2015: 210).

گاهی کلیک نادرست ممکن است عواقبی جبران‌نشده داشته باشد، وقتی که انگشتان دست، از ابزار نگارش به ابزار نمایش تبدیل می‌شوند، اعوجاج روحی و به‌خواب‌رفتگی فکری عاید انسان می‌شود (Postman, 2016: 144). ناگفته نماند که چه‌بسا در مواردی بر اثر آسان‌گیر اخلاقی، واکنش‌های ترمیدوری مبتنی بر لقمه‌های چرب و نرم بروز کند و به تعبیر نیچه هیچ‌انگاری در بگوید، اما در واقع به این مرموزترین مهمان با دیدهٔ سوءظن و با نوعی دلهره، باید نگرست (Lyon, 2001: 22)، به‌ویژه اینکه نظام سرمایه‌سالار اینک با به خدمت گرفتن ابزار فرایبشرفتهٔ تبلیغاتی، ابتدا نیازهای جعلی و غیرواقعی می‌سازد، سپس سناریوی مصرف و منزلت را به اجرا درمی‌آورد. این در حالی است که انقلاب از نظر سیاسی به وخیم‌ترین ناهنجاری‌ها و ناکارایی‌های رژیم پیشین پایان می‌دهد و ماشین حکومت از روزهای پیش از انقلاب راحت‌تر کار می‌کند.

هرچند اندیشمند فلورانسی در بافت تمدن رنسانس - مسیحی (Rosenthal, 2008: 58) اندرزهایی به شهریان داد که موجب بدنامی او طی سده‌ها شد، با وجود این در کتاب گفتارها^۴ می‌گوید: پاس حرمت نهادهای الهی، مایهٔ عظمت کشورهاست. بدیهی است که توسعهٔ تمرین مذهبی از جامعه تا جامعه‌ای دیگر تفاوت دارد و هیچ نظام اجتماعی پایدار نخواهد ماند، مگر آنکه احساس عاطفی متناسب با آن در نزد افراد مردم وجود داشته باشد (Aron, 2017: 54). با توجه به

۱. ن. ک. پستمن، ۴۱:۱۳۹۱

2. information superhighway
3. Mediated Communication Computer
4. Discorsi

روابط اجتماعی عجین شده در اعتماد، تقریباً با اطمینان می‌توان گفت که هیچ حکومتی در محدوده سرزمین خویش سرنگون نمی‌شود، مگر آنکه افراد به حکام بی‌اعتماد شوند یا اعتقاداتشان را به سنت‌ها و عادات از دست بدهند. امر دیجیتال از رهگذر تکانه‌های الکترونیک با افسون‌زدایی از امر قدسی و تکیه بر اندیشه و عمل مبتکران فرا – سیاسی (32: 2010 Castells)، از بیابان مسحورکننده فرهنگی‌ای که در آنجا از هرگونه عمقی رها می‌شوید، اولویت‌های زندگی روزمره نسل نو را القا می‌کنند. تأمل در این امر واقع که تفسیر معنا بیشتر شبیه فرایند تلاش برای کشف راز یک شعر دشوار است، تا تلاش برای اکتساب نوعی پیوستگی ذهنی درونی با سراینده آن، می‌تواند مثالی راهگشا باشد. چنانچه به این امر توجه کنیم، قلمرو کاملاً متفاوتی در مورد ماهیت فناوری به روی ما گشوده خواهد شد (Heidegger, 2014: 13).

۸. نتیجه

علم صرفاً از رهگذر فناوری بر جامعه تأثیر می‌گذارد. در عصر پرتلاطم و بحران الکترونیک و ایمان و اعتقاد به فناوری، رابطه اخلاقی مبتنی بر فضیلت با ناهمخوانی توسعه تکنولوژیک، به مبهم‌ترین و معشوش‌ترین مبحثی تبدیل شد که اندیشه صاحبان رأی و دغدغه‌مندان مسائل اجتماع را به خود مشغول می‌دارد. پرتوافکنی بر جامعه منشوری مبتنی بر مفهوم‌سازی ریگز و تأثیر یکسویه آموزه‌های نظام لیبرال – دنیوی بر نظام جمعی – مقدس مطابق با گونه‌شناسی اپتر در جهان در حال شدن، واقعیت‌های مهمی را پدیدار می‌کند، به‌ویژه اینکه ثروتمندتر شدن ثروتمندان و فقیرتر شدن فقرا (Zachs, 1994: 5) بر دوگانه درست – نادرست سایه افکنده است. امروزه در دستان هریک از افراد نسل نو یک موبایل / ماهواره قرار داده شده، و در مواردی به باورها و پایبندی‌ها، به دیده حقارت می‌نگرند. مینروا^۱ این الهه علم و هنر (Gaste, 2008: 21) ابزار نور رنگ‌پراکنی نوین را چنان طراحی کرده تا تکانه‌های الکترونیک داعیه‌های خرد را به‌سوی سست نمودن چارچوب داعیه‌های سنت سوق دهند (Elliott & Turner, 2014: 470). صور رایج از فناوری آن را نوعی فعالیت انسانی توصیف می‌کند، از نتایج پدیدار شده در پرتوافکنی بر نقش ترمیدوری این نوع از فعالیت انسانی، صرفاً به بحث از دو عامل مؤثر بر شتاب چرخش ترمیدوری بسنده می‌کنیم:

الف) آموزش و پرورش

همواره سرمایه اجتماعی^۲ از راه آموزش و پرورش افزایش می‌یابد. انسان در نتیجه آموزش و

1. Minerva

2. social capital

پرورش و بنای ساختارهای مناسب، متحول می‌شود (Sari' al-Qalam, 2013: 16). حاصل تحول و تبدیل جادوی نگارش به الکترونیک خطرناک و عمیق است، گسترش فناوری اطلاعات مدت‌هاست که آموزش را تحت تأثیر قرار داده است. خاصه این ایده که فناوری‌ها حاوی متنی هستند که بر ادراک و رفتار تأثیر می‌گذارد.

تکنیک دارای ایدئولوژیست، از یک منظر پیشرفت در شیوه آموزش و پرورش و در علم، دلیل ترقی در ثروت و قدرت (Khaddoori, 1987: 73) است. امروزه آموزش رایانه‌ای دیجیتال بنیان پرورش رویکرد به نیکی‌های فرهنگی از راه گوش سپردن، و آموختن و هدایت کردن حاصل می‌آید، را تغییر داده است. کشوری که سیاست آموزشی درازمدت و دقیق برای بالا بردن دانایی و توانایی‌های فکری و جسمی شهروندانش نداشته باشد، زود کم نیرو و ناتوان می‌شود و نمی‌تواند استقلال راستین در جهان بیمناک امروز داشته باشد.

تعلیم و تربیت باید به‌وجودآورندهٔ فاعلان^۱ سیاسی باشد. دانش‌آموزان را به مهارت‌های مورد نیاز تجهیز کند. جابه‌جایی روش کلاسیک مبتنی بر کلاس‌های درس و حضور جسمانی معلم با یک نظام کاملاً انفورماتیکی بسیاری از اهداف سنتی تعلیم و تربیت را طرد کرد. نارسایی آموزش و پرورش و کمبود کسانِ کاردان در کشور بدون هیچ گمان، دیر یا زود زندگی اجتماعی را با دشواری‌ها روبه‌رو می‌کند و زیان‌های بسیاری در پی دارد که برای آینده کشور نگران‌کننده است.

ب) ترمیدور، عدالت فناورانه و عقربه افکار عمومی

امر واقع^۲ همواره یک شرح به تجربهٔ تصدیق‌پذیری از پدیده‌ها بر حسب یک طرح مفهومی^۳ است. فناوری به‌واسطهٔ طراحی خود، منافعی را نادیده می‌گیرد؛ طراحان در ساخت فناوری پیش‌فرض‌هایی دارند، برای مثال در دستگاه خودپرداز بانک فرض گرفته شده فردی که در مقابل آن قرار می‌گیرد، قادر به دیدن صفحهٔ نمایش ... است. به‌آسانی می‌توان بخشی از جامعه را تصور کرد که با این فرض جور در نمی‌آیند، کسانی که از صندلی چرخدار استفاده می‌کنند، نابینایان امکان بهره‌وری‌شان به‌واسطهٔ طراحی بالفعل دستگاه کنار گذاشته می‌شود (Lucas, 2016: 70).

ارتباط این اشاره با تکنانه‌های دیجیتال، ترمیدور و زندگی روزمره در ایران از این‌رو بیشتر حائز اهمیت است که «هنوز شلیک گلوله در سراسر جهان شنیده می‌شود»، اما در هر نسلی [تعدادی افراد] هستند که فدای دیگران می‌شوند (Husserl, 2014: 190). بنابر آموزه‌های تاریخ، خطر کردن در راه بزرگی و سالاری، کار مردم بافضیلت است، اما برخی از نتایج بدکارکردی

1. subjects

2. fact

3. conceptual scheme

محتمل یا تحقق یافته و عدم بلوغ سیاسی (Sidman, 2017: 73) در فهم این نکته که چه موانع اجتماعی و فرهنگی‌ای به سبب ظهور فناوری‌های جدید در مقابل قرار دارد و نظام سیاسی باید در حل کدام مسائل بکوشد، جهت عقربه افکار عمومی را به‌ویژه با پرتوافکنی به زندگی روزمره و حیات زیسته به‌ویژه آن دسته از شهروندانی که خداوندان اندیشه «رنجکش خصوصی مصائب عمومی جنگ» (Jones, 1983: 1960) می‌نامند! تعیین می‌کند. حق این است که نمی‌توان رابطه دقیق بین جریان‌های معین اجتماعی و [سیاسی] را با دگرگونی ذهن و اندیشه دینی تعیین کرد و هیچ میزانی از تحلیل اجتماعی – سیاسی امر واقع نمی‌تواند باریکی‌های روندهای فکری را تبیین کند، اما مایک الیور اولین نظریه‌پردازی است که در پی تبیین نحوه شکل‌گیری موانع اجتماعی و فرهنگی از پس انقلاب صنعتی در مقابل این قشر است. در هنگامه‌ای که فناوری با تبدیل به‌نوعی «متافیزیک» و با زایل کردن تدریجی «تمام کلیت‌ها» از امکان تکامل هماهنگ ساختار «انباشت، هژمونی، هویت و مشروعیت» پارادایم قدرت در جامعه می‌کاهد، اندیشه و درک این موانع ممکن است معیار داوری نسل نو باشد.

تکانه‌های الکترونیک «علائق آگاهی/ دانش‌ساز» را دگرگون ساخته‌اند. اصطلاح انقلاب به این دلیل معنی‌شناسان^۱ را به دردرس می‌اندازد که آغشته به مضمون عاطفی است، هرچند اکنون به نظر می‌رسد انقلاب اسلامی در آستانه ورود به مرحله نهایی تمام انقلابات است که در ادبیات کلاسیک از آن تحت عنوان ترمیدور یاد می‌شود و صیادان قریحه با مغزشویی ترمیدور را آغاز کرده‌اند. اما در واقع چرخش ترمیدوری در آینده جامعه ایران را نمی‌توان به‌مثابه تحول اجتماعی با خوانش بریتونی تلقی کرد.

در اینجا حداقل سه استدلال اساسی مطرح است:

نخست: جمهوری اسلامی ایران، اولین تجربه تمام‌عیار از حکومت روحانی دینی شیعه در ایران است که به ابزارهای حکومت مدرن نیز مجهز شده است و تجربه کاملاً تازه‌ای به‌شمار می‌رود (Bashiriye, 2013: 151). فرهنگ اسلامی با درجات مختلفی از تنش با ارزش‌های مدرن سرچشمه گرفته از جنبش روشنگری اروپا، در همزیستی به‌سر می‌برد. قانون اساسی [جمهوری اسلامی ایران]، «حاکمیت ملی» را به رسمیت می‌شناسد، اما آن را از آن «الله» و نه دولت یا مردم، می‌داند و به حقوق دموکراتیک احترام می‌گذارد، اما در عین حال آنها را تابع اشاعه فرهنگ اسلامی می‌کند.

دوم: انقلاب ایران کاری بیش از نابودسازی نهاد باستانی پادشاهی موروثی کرد. آیت‌الله

خمینی [ره] اصول استقلال و آزادی را در کنار اسلام جای داد. واقعیت مهم این است که اصل ۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی تصریح دارد که این اصول "از یکدیگر تفکیک‌ناپذیرند" و حفظ این اصول وظیفه دولت و احاد ملت است.

سوم: نظام جمهوری اسلامی آشکارا اسلام شیعه را با مفاهیم اساسی دموکراسی‌های مدرن چنان محکم و استوار همنشین کرده که «توصیه‌های شفاهی و مکتوب» سرآمد پارادایم قدرت، به عنوان سند حقوقی در قانون اساسی نیز ثبت شده است، به‌طوریکه ابتدای بر قواعد و موازین اسلامی، اصل تغییرناپذیر به حساب می‌آید (Feyrahi, 2014: 169). با برقراری جمهوری اسلامی راه بازگشت به ارزش‌ها و اصول سنتی شریعت، یا فقه، پیش گرفته شد. در حال حاضر فرهنگ اسلامی در حال توسعه و گسترش است ... به‌ویژه با «تحول نشانگر پایان دو دوره تاریخی و اجتماعی» معلوم شد که هنوز در تعیین هویت، دین در درجه اول اهمیت قرار دارد (24 Chalian, 1987).

نگارنده در خصوص پیش‌بینی ترمیدور در اکتونیت جامعه ایران با خوانش برینتونی، معتقد است "اگرچه برخی از گروه‌های فعال اپوزیسیون و نشانه‌هایی از بحران اقتصادی گسترده وجود دارند"، اما شاید بتوان این امر را با تسامح و خوانش پارسونزی یک تغییر تعادل نامید و نمی‌تواند تغییر در ساخت ملحوظ شود. بنابر دیالکتیک هگل «کشاکش اجتناب‌ناپذیر و کلید پیشرفت است». از فناوری به‌مثابه نیروی فرهنگی حائز اهمیت عظیم، باید با عظمت سخن گفت.

نظریه‌پردازان آغازین آنچه را که اکنون جریان دارد، پیش‌بینی کرده‌اند. هایدگر که نظریاتش گستره وسیعی از تاریخ اندیشه غربی را به چالش کشید، با مقاله پرسش از فناوری^۱ لجام‌گسیختگی فناوری را پدیدار کرد. مارکس نیز به‌خوبی ماشین‌گرایی را در ردیاب خود دید (Dotovarnicky, 2011: 225). هر چیز سفت و سختی دود می‌شود و به هوا می‌رود. بر اساس این طنز پیشگویانه تقدیر هر چیز آن است که سرعت بگیرد، زایل شود، تغییر کند و شکلی دیگر به خود بگیرد.^۲ استعاره غار افلاطونی نیز نمایانگر وضع انسان نو را می‌نمایاند. بر این اساس انسان‌ها فقط سایه‌ها را می‌بینند؛ برای بیرون رفتن از غار باید یاد بگیریم که تعقل کنیم و بدین ترتیب چیزها را چنانکه هستند و چنانکه باید باشند، ببینیم (Hampton, 2010: 55). به‌راستی که در برابر توفان بعضی دیوار می‌کشند، بعضی نیز آسیاب بادی درست می‌کنند (Grenfell, 2009: 81).

1. The Question Concerning Technology

۲. ن. ک. باکاک، ۱۳۸۶: ۳۱.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که تعارض منافع وجود ندارد؛ و تمام مسائل اخلاق در پژوهش را که شامل پرهیز از سرقت ادبی، انتشار و یا ارسال بیش از یک بار مقاله، تکرار پژوهش دیگران، داده‌سازی یا جعل داده‌ها، منبع‌سازی و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه سوژه یا پژوهش شونده، سوءرفتار و غیره می‌شوند، به‌طور کامل رعایت کرده‌اند.

سپاسگزاری

از همسر و فرزندانم که صبورانه شرایط انجام پژوهش را فراهم ساختند همچنین از استادان بزرگوارم و همین‌طور دست‌اندرکاران پرتلاش فصلنامه وزین سیاست، سپاسگزارم.

References

- Ab dolhammid, A. (1986). *Basics of Politics*. Tous Publishing.
- Abrahamian, p. (2013). *Iran Between Two Revolutions* (A. Gol Mohammadi & M. Ebrahim Fattahi, Trans.). Nashr-e Ney.
- Ahmadi, B. (2013). *Darkness Memories: Walter Benjamin, Max Horkheimer, Theodor Adorno*. Markaz Publishing.
- Ahmadi, B. (2015). *Modernity and Critical Thought*. Markaz Publishing.
- Alam, A. (2013). *History of Western Philosophy: The Modern Era and the 19th Century*. Ministry of Foreign Affairs Publishing.
- Ameli, S. M. R. (2017). *The Philosophy of Cyberspace*. Amir Kabir Publishing.
- Aristotle Politics (1985). (H. Enayat, Trans., 4th ed.).
- Aron, R. (2017). *Fundamental Stages of Thought in Sociology* (B. Parham, Trans.). Scientific-Cultural Publishing.
- Azghandi, A. (2012). *An Introduction to Political Sociology of Iran*. Ghoomes.
- Bashiriye, H. (1999). *An Overview of New Theories in Political Science*. Institute for the Publication of Modern Sciences.
- Bashiriye, H. (2011). *History of Political Thoughts in the 20th Century* (1). Nashr-e Ney.
- Bashiriye, H. (2013). *An Introduction to Sociology of Iran: The Islamic Republic Era* (Negah-e Mo'aser).
- Bashiriye, H. (2015). *Social Contexts of the Iranian Revolution* (A. Ardestani, Trans.). Negah-e Mo'aser.
- Bashiriye, Hossein; *Political Science Education: Foundations of Theoretical and Institutional Political Science* Negah Moaser Institute, 2003.

- Bakak, Robert; *Cultural Configurations of Modern Society*, translated by Mehran Mohajjer, Tehran, Ageh.
- Brinton, C. (2018). *Anatomy of Four Revolutions* (M. Salasi, Trans.). Scientific Civilization Publishing.
- Castells, M. (2010). *The Rise of the Network Society* (1) (A. Aligholian & A. Khakbaz, Trans.). Tarh-e No.
- Cantoni, L., & Tardini, S. (2011). *The Internet* (Translators Group, Trans.). Tehran, Amir Kabir.
- Chalian, G., & Rajo, J. (1987). *Strategic Atlas of the World: An Investigation of Major Powers* (E. Jafari, Trans.). Ettelaat Publishing.
- Cohon, L. (2011). *From Modernism to Postmodernism* (A. Rashidian, Trans.). Nashr-e Ney.
- Dotovarnicky, F. (2011). Meeting Heidegger (S. Oliayi Trans.). Tehran, Rokhdaad No.
- Durkheim, E. (2017). *The Elementary Forms of Religious Life* (B. Parham, Trans.). Markaz Publishing.
- Elliott, A., & Turner, B. (2014). *Perceptions of Contemporary Social Theory* (F. Rashad, Trans.). Sociologists Publishing.
- Foucault, M. (2016). *What Dreams Do Iranians Have?* (H. Masoumi Hamedani, Trans.). Hermes Publishing.
- Feyrahi, D. (2014). *Jurisprudence and Politics in Contemporary Iran*. Tehran, Nashr-e Ney.
- Feyrahi, D. (2014). *Religion and Government in the Modern Era*. Tehran, Rokhdad-e No.
- Foroughi, M. A. (1988). *The History of Philosophy in Europe*. Golshan.
- Galbraith, K. (1992). *The Anatomy of Power* (M. Mohajer, Trans.). Soroosh.
- Gaste, J. A. (2008). *The Revolt of the Masses* (D. Monshizadeh, Trans.). Akhtaran Publishing.
- Giddens, A. (2009). *The Global Perspectives* (M. R. Jalaeipour, Trans.). Tarh-e No.
- Giddens, A., & Sutton, P. (2015). *Sociology* (H. Nayeibi, Trans.). Tehran, Nashr-e Ney.
- Grenfell, M. (2009). *Key Concepts in Pierre Bourdieu's Thought* (M. M. Labibi, Trans.). Nashr-e Naqd-e Afkar Publishing.
- Hampton, J. (2010). *Political Philosophy* (K. Deyhimi, Trans.). Tarh-e No.
- Heidegger, M., et al. (2014). *The Philosophy of Technology* (Sh. Etemad, Trans.). Markaz Publishing.
- Homayoun Katouzian, M. A. (2013). *The Political Economy of Iran* (M. R. Nafisi & K. Azizi, Trans.). Markaz Publishing.
- Husserl, E., et al. (2014). *Philosophy and the Crisis of the West* (R. Davari Ardakani et al., Trans.). Hermes Publishing.

- Inglis, D. (2015). *Culture and Everyday Life* (N. Mirzabeygi, Trans.). Goman Publishing.
- Kazemi, S. A. (1993). *International Relations in Theory and Practice*. Ghoomes Publishing.
- Khaddoori, M. (1987). *Political Orientations in the Arab World* (A. Alam, Trans.). Office for Political and International Studies.
- Jones, W. T. (1983). *The Masters of Political Thought* (2). Amir Kabir Publishing.
- Kassel, P. (2000). *A Summary of Giddens's Works* (H. Chavoshian, Trans.). Tehran, Qoqnoos.
- Khaleghi Damghani, A. (2006). *Power, Language, Everyday Life in Contemporary Philosophical-Political Discourse*. Gam-e No.
- Lahouri, M.E. (1989). *Reconstruction of Thought* (Baqaei, Trans.). Heydari Printing House.
- Lucas, I. (2016). *Phenomenological Approaches to Ethics and Technology* (A. Tavakoli Shandiz, Trans.). Tehran, Qoqnoos.
- Lyon, D. (2001). *Postmodernity* (M. Hakimi, Trans.). Ashiyan Publishing.
- Mir Sepasi, A. (2014). *Reflections on Iranian Modernity: A Discussion on Intellectual Discourses and the Politics of Modernization in Iran* (J. Tavakolian, Trans.). Tehran: Sales.
- Mortaji, H. (1998). *Political Factions in Today's Iran*. Nashr-e Naqsh-o-Negar.
- Nash, K. (2009). *Contemporary Political Sociology: Globalization, Power, Politics* (M. Taghi Delfrooz, Trans.). Kavir Publications.
- Postman, N. (2014). *Technopoly: The Surrender of Culture to Technology* (S. Tabatabaei, Trans.). Ettelaat Publishing.
- Postman, N. (2016). *The Role of Visual Media in the Decline of Childhood* (S. Tabatabaei, Trans.). Ettelaat Publishing.
- Pouladi, K. (2006). *The History of Political Thought in Islam and Iran*. Markaz Publishing.
- Qovām, S. A. A.; *Comparative Politics*, Organization for the Compilation of Humanities Books, 1388
- Ramazani, R. H. (2013). *An Analytical Framework to Address the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran* (A. Tayyeb, Trans.).
- Rashidian, A. K. (2014). *Postmodern Culture*. Tehran, Nashr-e Ney.
- Rourich, W. (2014). *Politics as Science* (M. Yahya Salahi, Trans.). Organization for the Study and Compilation of Humanities Books of Universities.
- Rosenthal, E. I. G. (2008). (A. Ardestani, Trans.). Ghoomes Publishing.
- Roushe, G. (1989). *Social Changes* (M. Vosoughi, Trans.). Tehran, Nashr-e Ney.
- Salahi, M. Y. (2011). *Western Political Thought in the 20th Century*. Ghoomes Publishing.

- Sari' al-Qalam, M. (2013). *Political Culture of Iran*. Tehran, Farzan Rooz.
- Sattari, S. (2015). The Birth of Bioculture in Globecomization Era. *Politics Quarterly*, 45(3).
- Sattari, S. (2019). Technology and the Enigma of Reproduction. In *Tribute to Dr. Seyyed Mohammad Rezavi*.
- Sayer, A. (2014). *Method in Social Science* (E. Afrough, Trans.). Research Institute for Humanity and Cultural Studies.
- Schmidt, K. (2014). *The Concept of the Political Affair* (Y. Jeyrani, Trans.). Rasoul Namazi: Tehran, Qoqnoos.
- Schpengler, O. (1990). *The Philosophy of Politics: The Naked Face of Western Democracy* (H. Fourohar, Trans.). Nashr-e Nazar.
- Servan-Schreiber, J. J. (1983). *Global Venture* (A. Nikgohr, Trans.). Nashr-e No.
- Shariati, A. (2010). *Alavi Shi'ism and Safavid Shi'ism*. Chapakhsh Publishing.
- Shojaei, S. M. (2015). *Santamaria*. Tehran, Ketab-e Neyestan.
- Sidman, S. (2017). *Conflict of Views in Sociology* (H. Jalili, Trans.). Nashr-e Ney.
- Tikhava, O. (2018). *Internet Freedom and the Political Space* (A. H. Mirkooshesh & Z. Kiya Darbandsari, Trans.). Amir Kabir Publications.
- Toffler, A. (2011). *Power Shift: Knowledge, Wealth, and Violence at the 21st Century* (Sh. D. Kharazmi, Trans.). Farhang Nashr-e No.
- Tomlinson, J. (2014). *Globalization and Culture* (M. Hakimi, Trans.). Office for Cultural Research.
- Trosby, D. (2003). *Economy and Culture* (K. Farhadi, Trans.). Nashr-e Ney.
- Waters, M. (2002). *The Traditional Society and Modern Society* (M. Ansari, Trans.). Naqsh-e Jahan.
- Zachs, I. (1994). *Ecology and the Philosophy of Development* (S. H. Noohi, Trans.). Kiyān Cultural Institute.
- Zounis, M. (1991). *The Royal Defeat* (E. Zand & B. Saeidi, Trans.). Nour Publishing.

COPYRIGHTS

©2023 by the University of Tehran. Published by the University of Tehran Press. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

